

ПЛЕБІСЦИТАРНА КОНЦЕПЦІЯ НАЦІЇ Е. РЕНАНА

Роман Коршук, кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-7368-3963>

e-mail: romankorshuk@ukr.net

Отримано: 14.12.2020

Ухвалено до друку: 22.02.2021

Опубліковано: 26.02.2021

Коршук Р. (2021). Плебісцитарна концепція нації Е. Ренана. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія, 1(4), 81-88. <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2021/4-8/12>

Анотація

У статті аналізується концепція нації французького мислителя Ернеста Ренана. Розглядається роль об'єктивних чинників у процесах націотворення, вказується на недопустимість абсолютизації ролі даних чинників у формуванні нації. Досліджуються причини критики Е.Ренаном ототожнення нації та раси, зокрема, вказується на антинауковість та антидемократичність подібного ототожнення. Аналізується концепт нації як щоденного плебісциту та його зв'язок зі спільністю історії і долі. Вказується на важливість національної ідеї в процесі формування нації. Аналізується роль національних міфів, зокрема міфів про «націю-жертву» і «націю-героя» та історичного забуття у процесах націотворення.

Результати дослідження були отримані шляхом застосування наступних методів: структурно-функціонального – для аналізу ролі об'єктивних та суб'єктивних чинників, що впливають на процеси націотворення, їх взаємозв'язок; порівняльного – для порівняння значення території, династії, державності, спільності інтересів, раси, мови, релігії та національної ідентичності у процесі формування нації; інституціонального – для аналізу щоденного плебісциту як процесу ментальної та соціально-політичної інституціоналізації колективної волі, що лежить в основі безперервного відтворення національної спільності; каузального аналізу – для розкриття конкретно-історичних обставин формування плебісцитарної концепції нації Е.Ренана, зокрема впливу на формування його поглядів наслідків Франко-прусської війни 1870–1871 рр..

В історію розвитку суспільно-політичної думки Ернест Ренан увійшов як автор концепту нації, що являється поєднанням психологічного, історичного та демократичного елементів. Концепція Е.Ренана органічно поєднує національну ідентичність як основу нації з демократичним характером національного вибору (щоденний плебісцит). Саме подібне поєднання формує національно-свідомих громадян, що разом становлять націю та втілюють її колективну волю. Існування націй як колективних волей національно-свідомих індивідів виступає запорукою панування сили права як у внутрішній політиці, так і в міжнародних відносинах.

Ключові слова нація, національна ідентичність, демократія, плебісцит, раса, мова, династія, релігія, історичне забуття.

Вступ

Однією з центральних характеристик новітньої доби стало формування сучасних націй та національних держав. Даний період в історії людства небезпідставно називають ерою націй та націоналізму, адже саме феномени нації, націоналізму та національної держави визначали та визначають обличчя епохи. В даному контексті поняття «націоналізм» використовується в широкому значенні як «увесь процес формування та утвердження націй або національних держав» (Сміт, 1994: 80). Водночас, ледь не центральною ознакою цієї ж епохи стало формування сучасної демократії та її тріумфальний похід у світі. Синхронізація цих процесів небезпідставно

вказує на їх тісний взаємозв'язок. Як слушно зауважує сучасна американська дослідниця Л.Грінфелд «демократія з'явилася на світ у вигляді націоналізму, ідея нації містилася у ній як метелик у коконі» (Greenfeld, 1993: 10) Саме завдяки цьому поєднанню держава перестала бути приватною корпорацією верхніх прошарків суспільства та почала набувати всенародного характеру. Важливу роль у формуванні подібної практики без сумніву відіграли теоретичні концепції нації, зокрема, концепція французького мислителя Ернеста Ренана (28.02.1823 – 2.10.1892). Е.Ренан заклав базисні засади психологічної теорії нації. Водночас, родзинкою його концепції трактування нації як щоденного плебісциту є поєднання національної ідентичності як основи нації з демократичними принципами її функціонування.

Джерела

Серед зарубіжних науковців, що досліджували питання нації в творчій спадщині Ернеста Ренана, варто відзначити Д.Білер, А.Ассман, Е.Сміта тощо. В сучасній Україні дану проблематику досліджували В.Лісовий, Ю.Римаренко, О.Проценко, Г.Касьянов, В.Вілков та інші. Актуальність та наукова новизна даної статті полягають у розкритті змісту плебісцитарної концепції нації Ернеста Ренана як органічного поєднання психологічного, історичного та демократичного елементів. Саме дане поєднання формує національно-свідомих громадян, що разом становлять націю та втілюють її колективну волю. Також актуальність та наукова новизна статті полягає в розкритті ролі національних міфів та історичного забуття у процесах націотворення в інтерпретації Ернеста Ренана.

Методологія

Основними методами дослідження виступають структурно-функціональний, порівняльний, інституціональний та метод каузального аналізу. Структурно-функціональний метод використовується для аналізу ролі об'єктивних та суб'єктивних чинників, що впливають на процеси націотворення, їх взаємозв'язку. Також даний метод використовується для розгляду ролі національної ідеї, національної міфології та історичного забуття у формуванні нації. Порівняльний метод дав змогу порівняти значення території, династії, державності, спільності інтересів, раси, мови, релігії та національної ідентичності у процесі формування нації. За допомогою цього методу було здійснено порівняльний аналіз плебісцитарної концепції нації Е. Ренана та концепції нації представника австромарксизму О. Буєра, зокрема ролі психологічних чинників у формуванні та бутті нації. Також порівняльний метод дозволив проаналізувати погляди на роль расового фактору у процесах націотворення Е.Ренана та його німецьких опонентів Т.Моммзена і Д.Ф.Штрауса. Інституціональний метод дав можливість дослідити роль інституту держави в формуванні нації згідно концепції Е.Ренана. Також за допомогою цього методу було проаналізовано феномен щоденного плебісциту як процесу ментальної та соціально-політичної інституціоналізації колективної волі, що лежить в основі безперервного відтворення національної спільності. Метод каузального аналізу дав змогу розкрити конкретно-історичні обставини формування плебісцитарної концепції нації Е.Ренана, зокрема вплив на формування його поглядів наслідків Франко-пруської війни 1870–1871 р.р.

Результати

Базові ідеї психологічної концепції нації були викладені Е.Ренаном в науковій доповіді «Що таке нація», яку він виголосив у Сорбонні в 1882 році. Ця невелика за обсягом наукова робота стала важливою віхою розвитку етнічних та етнополітичних ідей, адже «Р. одним з перших в зах. соц. філософії виступив проти ототожнення мовних спільнот, націй та рас» (Вілков, Римаренко, 1996: 877).

Подібна позиція обумовлювалась не лише науковими пошуками та уподобаннями дослідника, але й тодішніми історичними реаліями франко-німецького протистояння, зокрема проблемою Ельзасу та Лотарингії. Одним з наслідків Франко-пруської війни 1870–1871 р.р. було

приєднання до новоствореної німецької імперії Ельзасу та частини Лотарингії. В середовищі німецьких інтелектуалів ця подія розглядалася як повернення історичних областей в лоно єдиного німецького Райху.. Натомість, їх французькі опоненти, Е.Ренан та Н-Д. Фюстель де Куланж апелювали до національної свідомості жителів даних регіонів, наголошували на важливості не тільки об'єктивних, але й суб'єктивних ознак належності до тієї чи іншої нації.

Саме тому (більш детально про це нижче) Е.Ренан вкрай критично ставився до гіперболізації расового принципу у формуванні націй.

Ернест Ренан виходив з тези, що нації – явище нової доби: «В цьому розумінні нації – почасти нове явище в історії. Стародавній Світ не знав їх; Єгипет, Китай, Халдея зовсім не були націями. Це були групи людей, якими правили Син Сонця або Син Неба. Не було єгипетських громадян, не було громадян китайських» (Ренан, 2000: 108). Вважати націями спільноти Стародавнього Світу та середньовічної Європи – це робити серйозну методологічну помилку, адже в цьому випадку змішують в єдине ціле цілком різні типи спільнот – імперії, міста-держави, династичні держави та нації і національні держави. Що ж відрізняє ці донаціональні спільноти від нації? Французький дослідник чітко вказує на одну з відмінностей: нація – це єдність громадян з єдиними правами та обов'язками.

Як було зазначено вище, в історію етнополітичної думки Е.Ренан увійшов як засновник психологічної теорії нації. Однак, це аж ніяк не значить, що він заперечував роль об'єктивних ознак у формуванні нації. Мислитель детально аналізував роль ряду факторів, що здійснюють вплив на процеси націотворення. В його час серед таких виокремлювали, насамперед, династію, расу, мову, релігію, спільність інтересів та географічний чинник. «Сучасна нація – історичний результат цілого ряду факторів, які діють у тому самому напрямі. Єдність реалізує то династія (Франція), то безпосередньо бажання провінцій (Голландія, Швейцарія, Бельгія), то загальний дух, який поступово перемагає забаганки феодалізму (Італія, Німеччина)» (Ренан, 2000: 111).

Е.Ренан не заперечує роль династій у формуванні ряду сучасних націй та національних держав, зокрема, Франції. В Західній Європі нації-держави сформувалися переважно внаслідок еволюції від династичної держави до національної. Більш того, відсутність єдиної династії і, відповідно, єдиної держави в минулому була основною причиною відставання таких націй, як Італія та Німеччина від тієї ж Франції у процесах націотворення та формування єдиної національної держави. Водночас, в сучасному світі є достатньо прикладів формування націй без впливу династії та навіть всупереч ньому. США та Швейцарія не тільки не стали складовими династичних держав, але й сформувалися як нації у боротьбі з династіями. Та ж Франція, позбувшись династії, не тільки не перестала існувати, але й вийшла на новий етап націотворення, остаточно сформувавши новітню націю. «Треба, отже, допустити, що нація може існувати без династичного принципу і що навіть нації, витворені династіями, можуть відділитися від цих династій, не перестаючи, однак, існувати» (Ренан, 2000: 112).

Е.Ренан, заперечуючи обов'язковість династії для націотворення, аж ніяк не відкидав ролі власне держави у процесі формування нації. Водночас, наявність держави як і існування династії не є центральним націотворчим фактором. Державна єдність не завжди призводить до формування єдиної нації, про що свідчить ряд прикладів, зокрема Османська імперія, народи якої не стали єдиною нацією.

Уявлення про расу як основу нації є не лише перебільшенням ролі расового чинника, але й серйозною науковою помилкою: «В наші дні роблять ще більшу помилку, бо змішують расу з нацією й надають етнографічним або скоріше лінгвістичним групам зверхність, подібну до зверхності дійсно існуючих народів» (Ренан, 2000: 107). На першопочатковому етапі етогенезу раса дійсно мала важливе значення, адже в основі формування людських колективів саме як етнічних спільнот лежав рід, родинні зв'язки. Однак, ще в часи Стародавнього Світу формування тих чи інших народів було пов'язане зі змішуванням рас та етносів. З часом ці процеси набували все більшого значення. Перехід від невеликих міст-держав та етнічних держав до імперій та династичних держав лише сприяв цим процесам, адже під владою єдиного центру опинялися різні етнічні та расові групи. Війни, завоювання та міграційні процеси також сприяли змішуванню. Фактично вся історія людства – це історія етнічних та расових змішувань. Сучасні

народи сформувалися в результаті подібних об'єднань рас та етносів: «Правдою є те, що нема чистих рас і що ґрунтувати політику на етнічному аналізі – це значить перетворювати її на химеру. Найбільші країни: Англія, Франція, Італія – це ті, в яких кров найбільш перемішана. Чи Німеччина є з цього погляду винятком? Чи є вона чисто германською країною?» (Ренан, 2000: 113). Вести мову про сталість протягом століть або тим більше про чистоту рас – це заперечувати увесь історичний процес формування сучасних націй: «Раса, як розуміємо її ми, історики, – це щось, що витворюється і розкладається» (Ренан, 2000: 114).

Наголос на вирішальному значенні расового фактору в націотворенні є не лише помилковим, але й небезпечним. Ця небезпека полягає у підміні прав індивідів та принципу націй (принцип національності) расовим принципом. Згідно з расовими теоріями індивід та нація перестають бути суб'єктом і перетворюються в об'єкт політики, позбавляються права голосу та вибору, адже расу не можливо обрати. Втілення на практиці подібних ідей не лише протирічить здоровому глузду та прогресу, але й виступає джерелом конфліктів та воєн. Впровадження расового принципу як центрального критерію визначення національних та державних кордонів може обернутися проти самих його прихильників. Панування в Німеччині другої половини XIX століття расових теорій та обґрунтування на їх основі територіальних зазіхань рано чи пізно, на думку Е.Ренана, обернеться проти самих німців: «Будьте обережні: ця етнографічна політика небезпечна. Нині ви застосовуєте її проти інших, потім її звернуть проти вас самих. Чи ймовірно, щоб німці, які так високо піднесли стяг етнографії, не побачили, як слов'яни в свою чергу почнуть досліджувати назви сіл Саксонії й Ельзасу, відшукувати сліди вільців і ободритів і вимагати звіту за вбивства й масовий продаж у рабство, доконані Оттонами на їхніх предках?» (Ренан, 2000: 115).

Мова також не може виступати визначальним чинником націотворення. В сучасному світі приклади США та Англії, Іспанії та іспаномовних країн Північної й Південної Америки, Швейцарії з її чотирма мовами тощо, доводять, що спільність мови автоматично аж ніяк не формує національну спільність. На думку Е.Ренана, перебільшення ролі мовного фактору в житті нації напряду пов'язано з поглядом на мову як одну з ознак раси, поєднання расового та мовного чинників. Подібні погляди не корелюються з науковими дослідженнями та історичними реаліями: «поділи індоєвропейських, семітських й інших мов, які з таким дивним вмінням витворила порівняльна філологія, не сходяться з поділами антропології. Мови – це історичні витвори, які дають мало вказівок про кров тих, що ними говорять, і які в кожному разі не могли б накласти кайданів на людську свободу, коли треба означити родину, з якою поєднуються на життя і на смерть» (Ренан, 2000: 116). Наслідком гіперболізації мовного та расового фактору, а також їх антинаукового поєднання, може стати заперечення надбань вселюдської культури, замикання лише в національній культурі та обмеження її розвитку.

Не зважаючи на неодноразову апеляцію до історичних прикладів в своїй критиці ролі мови в формуванні нації французький дослідник, задля підкріплення своїх поглядів, вдається до відвертих історичних маніпуляцій. Наприклад, він ідеалізує мовну політику Франції в XVIII-XIX столітті: «Почесне для Франції явище в тому, що вона ніколи не намагалася добитися єдності мови шляхом примусу» (Ренан, 2000: 115). В історії Франції, особливо в часи Великої французької революції, не останню роль серед засобів поширення французької мови відігравав примус. «Із 1793 р. по всій країні зусиллями абата Грегуара та Барера, члена якобінського Комітету громадської безпеки під керівництвом Робесп'єра, поширювалася французька мова» (Сміт, 2004: 47). Це вкотре підкреслює не лише науковий, але й політичний і ідеологічний зміст роботи «Що таке нація?». Фактично маємо справу не лише з науковою розвідкою, але й з політичним памфлетом.

Квінтесенцією поглядів щодо ролі мови у формуванні нації став відомий вислів французького мислителя: «мова запрошує до єднання, але не змушує до нього» (Ренан, 2000: 115).

Ще меншу роль у процесах націотворення відіграє релігійний фактор: «Релігія також не могла би дати достатньої підстави для встановлення сучасної національності» (Ренан, 2000: 116). На відміну від Стародавнього Світу релігія більше не виступає однією з основ існування соціальної спільноти як етнічної групи. Процеси націотворення та націоналізму формують нові національні ритуали, що або приходять на зміну релігійним, або взаємодіють із ними. «Ця релігія

була еквівалентом того, чим є у нас кидання жеребка або культ стяга. Зректися брати участь в цьому культі було б те саме, що відмовитися від військової служби в наших сучасних суспільностях» (Ренан, 2000: 116). Фактично націоналізм стає сурогатною світською релігією, перетворюючи націю в своєрідного «смертного бога». Натомість релігія стає індивідуальною справою громадянина.

Найменш значущим фактором в бутті нації Е.Ренан вважав спільність інтересів. Навряд чи можна виміряти націю лише раціональним інтересом: «В національності є одна сторона почування: вона і душа, й тіло одночасно» (Ренан, 2000: 117). Спільності інтересів цілком вистачає щоб формувати торгівельні союзи, але не достатньо щоб сформувати націю. Подібні аргументи стосувалися і географічного фактору. Особливості території швидше впливають на обличчя націй, ніж формують нації як такі: «Ні, територія, як і раса, не витворює нації. Земля дає субстрат, поле для боротьби й праці; людина дає душу. Людина проявляється у витворенні того священного явища, яке зветься народом. Для цього географії не вистачає» (Ренан, 2000: 118).

Відповідно, виникає питання – яка ознака є ключовою для нації? Не заперечуючи важливості об'єктивних ознак нації – території, мови, расових та етнічних особливостей, держави (династії), релігії, спільності інтересів, французький мислитель в праці «Що таке нація?» наголошував на визначальній ролі суб'єктивних, духовних, психологічних моментів: «Нація – це душа, духовний принцип. З двох речей, які є, властиво, однією, складається душа, цей духовний принцип. Одна в минулому, друга – в майбутньому. Одна – це спільне володіння багатим спадком споминів, друга – спільна згода, бажання жити разом, користатися спільним і надалі неподільним спадком...Таким чином, нація – це велика солідарність, утворювана почуттям жертв, які вже принесено й які є намір принести в майбутньому. Нація вимагає минулого, але в сучасності вона реалізується цілком конкретним фактором: це ясно висловлене бажання продовжувати спільне життя. Існування нації – це (якщо можна так висловитися) щоденний плебісцит, як існування особи – вічне ствердження життя» (Ренан, 2000: 118-119).

Фактично під щоденним плебісцитом мається на увазі «безперервне відтворення національної спільності шляхом ментальної та соціально-політичної інституціоналізації колективної волі з воль “національно свідомих індивідів”» (Вилков, 2008: 221).

Як бачимо, психологічне відчуття приналежності до нації ґрунтується на історичному минулому, спільності історії та долі. Пізніше цю тезу розвинув ще один представник психологічної теорії, австромарксист Отто Бауер, який визначав націю як «сукупність людей, об'єднаних у спільність характеру на ґрунті спільної долі» (Бауер, 2004: 35). Подібні уявлення формують спільну згоду жити разом, виступають основним спонукальним моментом для вибору (плебісциту). Саме в такому ключі психологічне відчуття свідомості належності до нації, оперте на уявлення про спільне минуле переважає расовий і навіть мовний чинник. «Ділити в минулому спільну славу й спільні жалі, здійснювати в майбутньому ту саму програму, разом терпіти, тішитися, сподіватися, - ось що є кращим від спільних митних комор і кордонів, які відповідають стратегічним вимогам, ось що розуміється, незважаючи на різницю раси й мови» (Ренан, 2000: 118-119). Таким чином концепція Е.Ренана органічно поєднує національну ідентичність як основу нації з демократичним характером національного вибору (щоденний плебісцит).

Вагомішу роль у формуванні національної ідентичності як основи нації відіграють не перемоги, а трагедії. Не заперечуючи в цілому роль перемог та національних тріумфів, французький мислитель наголошує, що саме трагедії та поразки виступають спонукальним мотивом для національного єднання та подальшої боротьби: «Так, спільні терпіння єднають більше, ніж спільні радощі. В національних споминах смуток має більше значення, ніж тріумф: смуток накладає обов'язки, смуток спонукає до спільних зусиль» (Ренан, 2000: 119). Фактично центральним міфом для формування нації, на думку Е.Ренана, виступає міф про націю-жертву – певна нація протягом тривалого періоду в історії зазнавала нападів та утисків, була своєрідною жертвою інших націй. Водночас, міф про націю-жертву виконує позитивну функцію в процесах націотворення лише тоді, коли органічно поєднується з міфом про націю-героя. Нація-жертва не тільки зуміла вистояти в часи лихоліть, але й готова до відновлення історичної справедливості

шляхом героїчних вчинків. Жертви в минулому кличуть до перемог у майбутньому. Нація, що зазнала несправедливості у минулому, має право в майбутньому повернути своє.

Без сумніву не останню роль у формуванні подібних поглядів відіграла уже згадувана проблема втрати Ельзасу та частини Лотарингії. Хоча в своєму творі Е.Ренан на це прямо не вказує, однак біль за ці втрати однозначно читається поміж рядків. Питання реваншу за Франко-пруську війну 1870–1871 р.р. в ті часи було ледь не головною складовою французької національної ідеї.

Поряд з формуванням національних міфів важливу роль в процесах націотворення відіграє історичне забуття. В основі формування сучасних націй лежить історична помилка: «Забута історія, або краще сказати, історична помилка є одним з головних чинників творення нації, і тому розвиток історичних досліджень часто буває небезпечним для національності» (Ренан, 2000: 110) Історичне забуття надзвичайно важливе для формування нації, адже воно прибирає з національної свідомості чорні сторінки історії, наповнює уявлення про власну націю позитивним змістом. Е.Ренан цілком реалістично підкреслював, що об'єднання держав у минулому спиралося переважно на насильство. Яскравою ілюстрацією цієї тези є історія Франції. Збирання французьких земель та посилення королівської влади відбувалося шляхом воєн та насильства. Водночас, в історичній ретроспективі подібна політика все ж таки мала позитивні наслідки, адже призвела до формування єдиної нації-держави. Історичне забуття виступає основою формування культу національних героїв, дозволяє приховати негативні сторони їхньої діяльності, залишаючи натомість лише позитивні сторінки як у їхній біографії, так і в історії нації загалом.

Формування нації – це своєрідне уособлення боротьби історика та міфотворця – боротьби між історичною правдою (яка, як правило, дуже гірка) та міфологізованим уявленням на національну історію. На думку Е.Ренана, задля блага нації, історик має поступитися міфотворцю, адже саме міф як спрощене освоєння дійсності, що сприймається на віру, є одним з визначальних чинників щоденного плебісциту націотворення.

Квінтесенцією поглядів на співвідношення міфу та історичної правди в процесах націотворення став відомий вислів французького мислителя: «Але суть нації полягає в тому, що у всіх індивідів було багато спільного і що всі вони забули багато» (Ренан, 2000: 110).

Нації кардинально змінили не лише внутрішньополітичний, але й зовнішньополітичний ландшафт. Формування націй забезпечило верховенство принципу народного суверенітету у внутрішньополітичних відносинах, та впровадило верховенство принципу національного суверенітету як «повновладдя нації, її реальна можливість визначати характер свого національного життя аж до політичного самовизначення та утворення самостійної держави» (Шляхтун, 2005: 502). на міжнародній арені. Е.Ренан цілком поділяв популярну в його часи тезу щодо верховенства в міжнародному праві «принципу національності», найбільш детальніше сформульованого швейцарським юристом І.К.Блюнчлі: «Кожна нація покликана і має право створити власну державу. Як людство складається з певного числа народів, так і світ має бути поділений на стільки ж держав. Що нація – то держава; що держава, – то нація!» (друк. за вид. Бочковський, 1998: 88).

Народний суверенітет у внутрішній політиці та національний суверенітет у зовнішньополітичних відносинах поставили силу права на місце права сили. На думку французького мислителя, подібна зміна основ міждержавних відносин може стати першим поштовхом до їх впорядкування та уникнення конфліктів: «В тій системі, яку я вам тут пропоную, нація, як і король, не має права казати провінції: «Ти належиш до мене, я беру тебе». Для нас провінція – це її мешканці; коли хто-небудь має право давати поради в подібних справах, це, насамперед, мешканці провінції. Для нації ніколи не було справжньої користі в тому, щоб приєднувати або утримувати країну проти її бажання. Врешті-решт, бажання нації – єдиний законний критерій, до якого треба завжди звертатися» (Ренан, 2000: 119). Фактично світ націй виступає запорукою демократичних відносин як всередині держави, так і в міждержавних відносинах. На сучасному етапі розвитку людства існування націй виступає як «гарантія свободи, яка зникла б, коли б світ мав тільки один закон, тільки одного пана» (Ренан, 2000: 119).

Дискусія та висновки

Не зважаючи на більш ніж століття, що відділяє нас від часу написання праці «Що таке нація?», дана робота не втратила актуальності. Критичне ставлення до абсолютизації ролі об'єктивних чинників у формуванні нації, критика ототожнення раси та нації, наголос на ролі міфів та історичного забуття в процесах націотворення тощо – це лише частковий перелік наукових здобутків французького мислителя. В історію розвитку суспільно-політичної думки Ернест Ренан увійшов як автор концепту нації, що являється поєднанням психологічного, історичного та демократичного елементів. Саме подібне поєднання формує національно-свідомих громадян, що разом становлять націю та втілюють її колективну волю. Існування націй як колективних волей національно-свідомих індивідів виступає запорукою панування сили права як у внутрішній політиці, так і в міжнародних відносинах.

Бібліографія

- Бауер О. Національне питання і соціал-демократія – К.: Основні цінності, 2004. – 120 с.
Бочковський О. Вступ до націології – К: Генеза, 1998. – 144 с.
Вилков В.Ю. Западная нациология XX столетия: концептуальные портреты – К.: Видавець Карпенко В.М., 2008. – 424 с.
Вілков В., Римаренко Ю. Ренан Ж. Ернест / Мала енциклопедія етнодержавознавства / Ю.І. Римаренко (від. ред.). – К.: Генеза, 1996. – С. 877-878
Касьянов Г.В. Теорії нації та націоналізму –К.: Либідь, 1999. – 352 с.
Ренан Е. Що таке нація? / Націоналізм. Антологія /упоряд О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000. – С. 107 – 120.
Смит Д. Энтони. Национализм и модернизм: критический обзор современных теорий наций и национализма – М.: Практикс, 2004. – 464 с.
Сміт Д. Ентоні. Національна ідентичність – К.: Основи, 1994. – 223 с.
Сміт Ентоні Д. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія – К.: «К.І.С.», 2004. – 170 с.
Шляхтун П.П. Конституційне право: словник термінів – К.: Либідь, 2005. – 568 с.
Greenfeld L. Nationalism. Five Roads to Modernity– Cambridge, MA-London, England, 1993. – 596 p.

References

- Bauer O. The National Question and Social Democracy. - K.: Key Values, 2004. - 120 p.
Bochkovskii O. Introduction to national studies. - K: Genesis, 1998. - 144 pp.
Vylkov V.Yu. Western nationalism of the twentieth century: conceptual portraits. K.: Publisher Karpenko V.M., 2008. - 424 pp.
Vilkov V., Rymarenko Y. Renan J. Ernest / Small Encyclopedia of Ethno-State Studies / Yu.I. Rymarenko (ed.). - K.: Genesis, 1996. - p. 877-878
Kasyanov G.V. Theories of the nation and nationalism. - K.: Lybid, 1999. - 352 pp.
Renan E. What is a nation? / Nationalism. Anthology / order A. Protsenko, V. Lisovy. - K.: Smoloskyp, 2000. - p. 107 - 120.
Smith D. Anthony. Nationalism and modernism: a critical review of contemporary theories of nations and nationalism. - M.: Praxis, 2004. - 464 pp.
Smith D. Anthony. National Identity. - K.: Fundamentals, 1994. - 223 p.
Smith Anthony D. Nationalism: Theory, ideology, history. - K.: "K.I.S.", 2004. - 170 p.
Shlyakhtun P.P. Constitutional Law: Glossary of Terms. - K.: Lybid, 2005. - 568 pp.
Greenfeld L. Nationalism. Five Roads to Modernity– Cambridge, MA-London, 1993. – 596 p.

THE PLEBISCITI CONCEPT OF A NATION BY ERNEST RENAN

Korshuk. R. Candidate of Political Sciences, Associate professor Taras Shevchenko National University of Kyiv, (Kyiv, Ukraine)
<https://orcid.org/0000-0001-7368-3963>
e-mail: romankorshuk@ukr.net

Abstract

The article analyses the concept of the nation of the French thinker Ernest Renan. The role of objective factors in nation-building processes is considered, the inadmissibility of absolutisation of the role of these factors in the formation of the nation is indicated. The reasons for E. Renan's criticism of the identification of nation and race are investigated. In particular, the anti-scientific and anti-democratic nature of such identification is pointed out. The concept of the nation as a daily plebiscite and its connection with the common history and destiny is analysed. The importance of the national idea in the process of nation formation is pointed out. In particular, the role of national myths, the myths of the "victim nation" and the "hero nation", and historical oblivion in the processes of nation-building is analysed.

The results of the study were obtained by applying the following methods: structural and functional - to analyse the role of objective and subjective factors influencing the processes of nation-building, their relationship; comparative - to compare the importance of territory, dynasty, statehood, common interests, race, language, religion and national identity in the process of nation-building; institutional method - for the analysis of the daily plebiscite as a process of mental and socio-political institutionalisation of the collective will, which is the basis for the continuous reproduction of the national community; causal analysis - to reveal the specific historical circumstances of the formation of the plebiscite concept of the nation of E. Renan, in particular the influence on the formation of his views on the consequences of the Franco-Prussian War of 1870-1871.

Ernest Renan entered the history of the development of socio-political thought as the author of the concept of the nation, which is a combination of psychological, historical and democratic elements. Renan's concept organically combines national identity as the basis of the nation with the democratic nature of national choice (daily plebiscite). This combination forms nationally conscious citizens who together make up the nation and embody its collective will. The existence of nations as the collective wills of nationally conscious individuals is the key to the law in domestic politics and international relations.

Keywords: nation, national identity, democracy, plebiscite, race, language, dynasty, religion, historical oblivion.

Received: December 14, 2020

Approved for printing: February 22, 2021

Published: February 26, 2021

Korshuk R. (2021) The Plebiscitary Concept of a Nation by Ernest Renan. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy*, 1(4), 81-88. <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2021/4-8/12>